

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Sborník ke kulatým stolům na téma **EDUKACE RODIČŮ JAKO NÁSTROJ PODPORY A PREVENCE**

KÚ Zlínského kraje, 1. 4. 2022 | KÚ Ústeckého kraje, 21. 4. 2022

Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118

Illustrations © Nina Sereni

COCHEM.CZ

Cochem.cz, z.s.

IČ 03718310

Rybalkova 336/49, 101 00 Praha 10 - Vršovice

+420 / 607 723 436

marketa.novakova@cochem.cz

www.cochem.cz

Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství,
reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost
Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství reg.č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118

Zlínský kraj COCHEM.CZ

Pozvánka na:
KULATÝ STŮL
EDUKACE RODIČŮ
V ROZVODOVÉ SITUACI

KÚ Zlínského kraje ve spolupráci s Cochem.cz, z.s.

**EDUKACE RODIČŮ
JAKO NÁSTROJ
PODPORY A PREVENCE**

- sdílení know-how
- metodické ukotvení
- sdílení zkušeností z praxe
- mapování praxe v kraji
- diskuse

PROGRAM:

08:30 - 09:00 registrace

09:00 - 09:05 úvod

09:05 - 10:30 představení metodiky edukace

- formy
- účel a výstupy
- metody práce
- principy

10:30 - 11:00 reflexe z pilotáže

- zavedení edukace do portfolia služeb poradení

11:00 - 11:30 coffee break

11:30 - 12:00 implementace edukace do portfolia služeb poradení

12:00 - 13:30 diskuse

- výhody edukace
- rizika
- systémové překážky
- povinnost edukace

1.4. 2022
9:00 - 13:30
KÚ Zlínského kraje
třída Tomáše Bati 21
zasedací místnost, 16. patro

registrace:
marketa.novakova@cochem.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost
Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství reg.č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118

Ústecký kraj COCHEM.CZ

Pozvánka na:
KULATÝ STŮL
EDUKACE RODIČŮ
V ROZVODOVÉ SITUACI

KÚ Ústeckého kraje ve spolupráci s Cochem.cz, z.s.

**EDUKACE RODIČŮ
JAKO NÁSTROJ
PODPORY A PREVENCE**

- sdílení know-how
- metodické ukotvení
- sdílení zkušeností z praxe
- mapování praxe v kraji
- diskuse

PROGRAM:

08:30 - 09:00 registrace

09:00 - 09:05 úvod

09:05 - 10:30 představení metodiky edukace

- formy
- účel a výstupy
- metody práce
- principy

10:30 - 11:00 reflexe z pilotáže

- zavedení edukace do portfolia služeb poradení

11:00 - 11:30 přestávka

11:30 - 12:00 implementace edukace do portfolia služeb poradení

12:00 - 13:30 diskuse

- výhody edukace
- rizika
- systémové překážky
- povinnost edukace

21.4. 2022
9:00 - 13:30
KÚ Ústeckého kraje
ul. Velká Hradbani 3118/48
budova A, sál. č. 208 A, 2. patro
Ústí nad Labem

registrace:
marketa.novakova@cochem.cz

OBSAH

Úvod.....	4
Dipl.-Übers. Markéta Nováková: EDUKACE RODIČŮ JAKO NÁSTROJ PREVENCE A PODPORY	5
Mgr. Vladimír Polák: EDUKACE RODIČŮ Z POHLEDU JUSTICE	6
Mgr. Terezie Pemová, Prof. PhDr. Radek Ptáček, PhD.: SDÍLENÉ RODIČOVSTVÍ	8
Mgr. Dagmar Kubičková: EDUKACE RODIČŮ ORGÁNEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)	12
Bc. Ivana Řezáčová Filipová: VYUŽITÍ A PŘÍNOS EDUKACE RODIČŮ V MEDIACI	15
PhDr. et Mgr. Petra Broklová Vlčková: CENTRUM PRO SPECIALIZOVANOU POMOC DĚTEM V KRIZI A PODPORU RODINY	17

ÚVOD

Rozpad soužití je náročná životní situace. O to náročnější, pokud se týká nejen partnerů, ale i dětí, které se ze vztahu rozcházejících se rodičů narodily. Rozchod rodičů děti zvládnou, pokud ho zvládnou sami rodiče.

Záleží tedy zejména na dospělých, jak se se svojí situací vyrovnají. Mnoha rozcházejícím se párům se povede ukončit partnerský vztah a pokračovat v rodičovství ke společnému dítěti bez intervence třetích osob. Další se stávají, někdy i dlouhodobými, klienty institucí

zapojených do rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozchodu rodičů. Ačkoliv je snahou orgánů sociálně-právní ochrany dětí, soudů a poskytovatelů odborné pomoci podpořit rodiče v hledání řešení v nejlepším zájmu jejich dítěte, naráží na limity své profese, častěji pak na nevědomost či neochotu rodičů takové řešení nalézt.

Pocit „profesní bezmoci“ vedl, kromě vzniku interdisciplinární spolupráce inspirované cochemskou praxí, ke vzniku nových služeb, které si kladou za cíl efektivně pracovat s rodinami v rozpadu soužití. Takovou službou, která je postavena na přesvědčení, že by rodiče měli dostat včas, nejlépe před či bezprostředně po rozhodnutí se rozejít, relevantní informace důležité pro to, aby se mohli zorientovat v situaci a učinili vědomá rozhodnutí o nastavení péče o společné děti po rozpadu jejich vztahu, je edukace rodičů. Edukace, jejíž cílem je eliminace negativních dopadů rozpadu rodiny na děti, které v těchto rodinách žijí.

Záměrem sborníku, sestaveného nejen z příspěvků účastníků kulatého stolu na téma „Edukace rodičů v rozvodové praxi“ ale i příspěvků dalších odborníků různých profesí, je sdílet dobrou praxi, podělit se o zkušenosti a hledat nové možnosti práce s rodinami s nezletilými dětmi v situaci rozpadu soužití rodičů.

Věřím, že příspěvky zakladatelky spolku Cochem.cz, z.s. Markéty Novákové, soudce Vladimíra Poláka, spoluautorů konceptu sdíleného rodičovství sociální pracovnice Terezie Pemové a psychologa Radka Ptáčka, vedoucí OSPOD Dagmar Kubičkové, mediátorky Ivany Řezáčové Filipové a ředitelky spolku Bateau Petry Broklové Vlčkové budou inspirací pro všechny, kteří se ve své profesi dostávají do kontaktu s rozcházejícími se rodiči a jejich dětmi.

Pavla Poláková,
metodička

Projekt *Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství*
(reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118)

Dipl.-Übers. Markéta Nováková
zakladatelka Cochem.cz, z.s.

EDUKACE RODIČŮ JAKO NÁSTROJ PREVENCE A PODPORY

Edukace rodičů v (po)rozvodové situaci se do České republiky dostala až s rozvojem interdisciplinární spolupráce (cochemské praxe) odborníků na řízeních upravujících poměry nezletilých dětí po rozpadu vztahu rodičů. Inspirací byly zahraniční státy, zejm. Velká Británie, kde jsou rodičům nabízeny důležité informace pro tuto životní situaci ve skupinové formě v podobě seminářů pro rodičovské páry. Skupinovou edukaci rodičů etabloval jako první v ČR soudce Okresního soudu v Mostě, Martin Beneš ve spolupráci s Petrou Vlčkovou Broklovou z Bateau, z.s. (její příspěvek o edukaci najdete v tomto sborníku) a partnerských organizací Prosapia, z.ú. a Poradna pro mezilidské vztahy v Ústí nad Labem. Na opačném konci republiky soudce Okresního soudu v Novém Jičíně Vladimír Polák (i jeho příspěvek je součástí tohoto sborníku) spolu s dalšími členy interdisciplinárního týmu etablovali edukaci rodičů nejen jako službu poskytovanou Rodinnou a manželskou poradnou v Novém Jičíně, ale i jako proces průchodu rodičů opatrovnickým řízením. Na samotné edukaci rodičů se tak kromě poskytovatelů odborné pomoci podílí orgán sociálně-právní ochrany dětí v rámci výkonu kolizního opatrovnictví, a to v podobě společné schůzky rodičů (tedy jednoho rodičovského páru) před OSPOD, ale i samotný soud během soudních jednání.

Od samého začátku tak v ČR existuje edukace rodičů v (po)rozvodové situaci ve dvou formách – skupinové i individuální, tzn. pro jeden rodičovský pár. Obě tyto formy, jejichž možný obsah je zpracován i v představované metodice, se v ČR nadále rozvíjí, úspěšně zejména tam, kde je nastavena interdisciplinární spolupráce zainteresovaných subjektů (soudu, OSPOD, poskytovatelů odborné pomoci, případně advokátů). Třetí možná forma edukace v podobě e-learningového kurzu pro rodiče se u nás poprvé objevila v roce 2021. Vytvořila ji v rámci své organizace Espediente, z.s. vztahová poradkyně Milena Mikulková. Inspirovala se modelem z Dánska, kde byl ve spolupráci s Kodaňskou univerzitou vyvinut propracovaný interaktivní e-learningový program. Tento e-learningový program byl v Dánsku dva roky pilotován. Během těchto dvou let museli rodiče, kteří se chtěli rozvést, povinně absolvovat e-learningový kurz, a to předtím, než bylo nařízeno první jednání u soudu. Přístup do tohoto kurzu měli rozvádějící se rodiče pod dobu dvou let zdarma.

Otázka povinnosti či dobrovolnosti edukace rodičů v rozvodové situaci byla jedním z témat diskuse odborníků, kteří se kulatých stolů ve Zlíně a v Ústí nad Labem zúčastnili. Většina přítomných vyslovila jednoznačné přesvědčení, že edukace je pro rodiče velmi přínosná. Má pozitivní vliv na ochotu rodičů hledat společná řešení a dospět k dohodě, a tím na průběh soudního řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí. Většina přítomných se nebránila myšlence, že by základní edukace, poskytovaná v různých formách v nějakém minimálním rozsahu, mohla být povinná pro všechny rodiče. Rodiče by tedy měli mít nejen možnost, ale i povinnost absolvovat edukaci, a to buď formou e-learningu, účastí na semináři pro více účastníků (60–90 min.) nebo individuální edukaci pro jeden rodičovský pár (60–90 min.), a to nejlépe ještě před prvním soudním jednáním. Edukaci, jejíž prostřednictvím rodiče získají informace, které jim pomohou činit vědomá rozhodnutí a uzavírat dohody s ohledem na nejlepší zájem jejich společných dětí.

V rámci projektu *Inovace a standardizace sociální práce v odborném poradenství* (reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118), jehož součástí byla i realizace zmiňovaných kulatých stolů, vznikla [Metodika edukace v rozvodové situaci](#), infografiky, prezentace pro rodiče a motivační materiály, které se blíže zabývají jak formami edukace, tak i jejím rozsahem a obsahem.

Závěrem bych chtěla sdílet víru v to, že míst v ČR, kde se rodičům dostane efektivní podpory ve formě edukace, bude přibývat. Bylo by tak žádoucí, aby se všechny edukativní programy, které vznikají, opíraly o stejné principy (vycházející ze závěrů odborných [Rodinněprávních sympózií Justiční akademie](#)) a byly sjednocené alespoň v minimálním rozsahu témat, která je rodičům třeba předat.

Mgr. Vladimír Polák
místopředseda Krajského soudu v Ústí nad Labem

EDUKACE RODIČŮ Z POHLEDU JUSTICE

Pro začátek několik definic:

Rodinné právo soukromé

Rodinným právem soukromým rozumíme tu část rodinného práva, která upravuje společenské vztahy spojené s výkonem povinností a práv zcela svéprávných a plně kompetentních rodičů k dítěti; typicky se jedná o úpravu péče, styku, výživného a věcí pro dítě významných, na nichž se rodiče nedohodnou.

Rodičovské kompetence

Rodičovské kompetence je potom možno definovat jako schopnost rodičů realizovat rodičovskou odpovědnost a (tím) naplňovat potřeby dítěte. Zákonné vymezení rodičovské odpovědnosti přitom nalezneme v § 858 občanského zákoníku (dále jen o. z.) – *Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.* Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

Rozhodování soudu ve věcech rodinného práva soukromého je specifické tím, že někteří účastníci – rodiče, často vstupují do řízení zatížení nevědomostí a bývají plni emocí. Často proto nejsou schopni a/nebo ochotni vnímat situaci optikou dítěte, tedy jednat v jeho nejlepším zájmu. Ideální však je, pokud rodiče uzavřou v průběhu soudního řízení dohodu o úpravě poměrů svého nezletilého dítěte a pokud dohoda a její následná realizace naplňují potřeby dítěte; a to při zohlednění jeho názoru. **Jsou to totiž primárně rodiče, kdo rozhodují o osudu svého dítěte** a záleží na nich, zda jejich dítě prožije spokojené a šťastné dětství. Je třeba si uvědomit, že jakkoliv mohou být soudy při úpravě poměrů dětí vedeny těmi nejlepšími úmysly, není v jejich silách, aby bez patřičné snahy obou rodičů vytvořily dítěti zcela harmonické výchovné prostředí, jelikož to se vždy primárně odvíjí od vztahů mezi rodiči. Této své zodpovědnosti by si tedy rodiče měli být vědomi a tomu by také měli přizpůsobit své vzájemné vztahy při hledání kompromisního řešení k vytvoření ideálního

výchovného prostředí pro své dítě (k tomu srovnej usnesení Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 650/14 ze dne 30. 4. 2014).

Aby rodiče byli schopni a ochotni uzavřít dohodu o úpravě poměrů svého dítěte, která bude zohledňovat jeho nejlepší zájem, je zapotřebí, aby se jim v průběhu soudního řízení dostalo relevantních informací, a aby případný konflikt, který mezi sebou mají, byl deeskalován. K tomu by měly primárně směřovat nejen úkony soudu, ale i úkonu a procesy všech subjektů, které na projednávání těchto případů participují (orgány sociálně-právní ochrany dětí jako kolizní opatrovníci dítěte a poskytovatelé odborné pomoci). Je efektivní, pokud tyto subjekty sesítují své kompetence, koordinují procesy v rámci interdisciplinární spolupráce, a to při sdílení stejných principů.

Již bylo uvedeno, že rodičům se musí dostat relevantní informace. Proces předávání informací se nazývá edukace. Všechny zmíněné subjekty interdisciplinární spolupráce by rodiče tedy měly edukovat. V rámci nastavení interdisciplinární spolupráce by mělo být **přesně nastaveno, o čem konkrétním a v jakém rozsahu dostane rodič informace** před každým ze subjektů interdisciplinární spolupráce. Sjednocení se na společných principech zabrání tomu, aby rodič dostával odlišné informace. Je samozřejmé, že pracovníci jednotlivých subjektů interdisciplinární spolupráce budou do procesu edukace rodičů přinášet informace, které budou reflektovat jejich profesní specializaci. Sociální pracovníci budou zřejmě více zaměřeni na obecnou edukaci o možnostech úpravy poměrů dítěte a možnosti realizace rodičovské odpovědnosti; soudci budou „silní“ v předávání informací týkajících se právního rámce úpravy poměrů dítěte a ve „vytyčování hřiště“, na kterém se v řízení, které vedou, mohou pohybovat rodiče; psychologové budou nejvíce akcentovat potřeby dítěte a negativní dopady případného konfliktu rodičů na prospívání dítěte. Je však žádoucí, aby shora uvedené informace rodiče slyšeli alespoň v minimálním rozsahu při jednání před každým ze subjektů interdisciplinární spolupráce.

Kromě samotného předávání informací můžeme **edukací rozumět též speciální formu odborné pomoci**, která je rodičům v rámci probíhajícího soudního řízení doporučována nebo ukládána podle § 474 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních. V takovém případě můžeme edukaci rozdělit podle formy práce s rodiči na **hromadnou nebo párovou**. Má-li být edukace jako odborná pomoc poskytovaná rodičům efektivně začleněna do procesů interdisciplinární spolupráce, je nezbytné, aby soud (soudce) participoval na tvorbě jejího obsahu; aby definoval zakázku, tedy to, co se má rodič dozvědět nebo jinak, jakého rodiče si po edukaci představuje.

Panuje shoda na tom, že „**ideální rodič**“ by po edukaci měl být:

- nekonfliktní (ve vztahu k druhému rodiči a dítěti);
- měl by být schopen odlišit rodičovství od partnerství;
- měl by být schopný respektovat a uznat druhého rodiče v jeho rodičovské roli;
- měl by rozumět potřebám dítěte v této situaci a umět je zohledňovat;
- měl by dokázat vnímat situaci optikou dítěte;
- měl by být schopen se domlouvat a kooperovat s druhým rodičem;
- měl by vést s druhým rodičem pozitivní komunikaci o záležitostech dítěte;
- měl by dokázat ušetřit dítě konfliktních situací;
- měl by být schopen vzájemné participace na péči o své děti;
- měl by podporovat vztah dítěte k druhému rodiči a zdržet se všeho, co by mohlo narušit vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje;
- neměl by bránit druhému rodiči v kontaktu s dítětem (včetně telefonického a prostřednictvím sociálních sítí);
- měl by podporovat a respektovat čas a způsob trávení času dítěte s druhým rodičem a do tohoto času bezdůvodně nezasahovat;
- měl by být schopen vzájemného sdílení důležitých informací týkajících se dítěte společně s druhým rodičem; měl by se podílet na úhradě potřeb dítěte.

Přítom všem by měl zohledňovat názor dítěte. Je zřejmé, že „pouhé“ předávání informací ke shora uvedenému výsledku málokdy povede. **Zejména v párových edukacích** se proto **standardně využívají prvky poradenství a mediační techniky** při práci s rodiči. Obsahově je z pohledu soudu lhostejné, o jakou formu odborné pomoci se jedná (sociální služba, mediace, klinický psycholog). Forma však má význam v případě, že soud požaduje zprávu o průběhu odborné pomoci, neboť mlčenlivost poskytovatelů se může lišit.

Na závěr je nutno upozornit na skutečnost, že interdisciplinární spolupráce je efektivní, jen pokud funguje na **win-win principu**. Není tedy možné, aby jeden ze subjektů pouze kladl požadavky na práci a výstupy těch dalších. Z pohledu soudu je tedy nejen nezbytné poptávat po orgánech sociálně-právní ochrany dětí a poskytovatelích odborné pomoci (edukace) kvalitní výstupy (edukovaný rodič), ale musí zapojit též své kompetence, a to jak na poli edukace rodičů, tak i na poli motivace rodičů k aktivní spolupráci s poskytovatelem odborné pomoci.

**Mgr. Terezie Pemová,
Prof. PhDr. Radek Ptáček, PhD.**

SDÍLENÉ RODIČOVSTVÍ

Sdílené rodičovství je uceleným psychosociálním programem podpory rodičů a dětí v situaci rozpadu rodiny. Jeho cílem je zajistit dítěti **fyzickou, emocionální a sociální přítomnost** obou rodičů v jeho životě i v případě rozpadu rodiny. Rodiče jsou konkrétními nástroji podporování k tomu, aby našli takové formy porozvodového rodinného uspořádání, které zajistí celkové prospívání dítěte i s ohledem na jeho/její budoucí perspektivu.

Pro sezdané rodiče je rozvod soudně „potvrzeným“ ukončením jejich mezilidského vztahu. **Pro děti je rozpad rodiny zejména sociální událostí se značným emocionálním nábojem**. Pro některé rodiče může být z nejrůznějších důvodů podstatné, jak bude rozvod právně vypořádán, pro děti je naprosto zásadní, jaká bude jejich každodenní žitá realita. Zatímco mnohými rodiči je tedy rozpad rodiny vnímán jako „souboj“ práv a nároků, pro děti je to souboj osob, které milují, a od kterých potřebují cítit, že jsou milovány. Při využití programu Sdíleného rodičovství vycházíme z předpokladu, že většina rodičů nechce svým dětem ubližovat nebo je úmyslně vystavovat nepříjemným a zraňujícím situacím. Mnohá rodičovská rozhodnutí v rámci rozvodových sporů, která dětem škodí, nejsou projevem zlé vůle rodičů, ale nedostatkem informací a zahlceností vlastními negativními emocemi.

Rodiče by měli pochopit, že úprava rodičovské odpovědnosti k dětem (dnes dle zákona rodičovská odpovědnost) v situaci rozpadu rodiny není soutěží o „lepšího“ rodiče. Soudy nemají hledat či určovat, který ze dvou rodičů má být v rámci partnerského sporu upřednostněn při výchově a péči o dítě. Naopak soudy primárně vychází z toho, že dítě již své rodiče MÁ (na rozdíl od dětí, kterým je hledána náhradní rodina v případě selhání původní rodiny). Rodiče jsou takoví, jací jsou a jejich běžné charakterové odlišnosti, rozdíly v životním stylu či názorech, případně vzájemné spory, nejsou důvodem, proč omezovat vztah dítěte k jednomu nebo druhému rodiči. Splňují-li tedy oba rodiče základní podmínky a předpoklady vychovávat a pečovat o dítě, nebude se posuzovat, kdo je toho schopen o trochu „více“ či „lépe“.

Sdílené rodičovství za účelem podpory **stabilního** vztahu dítěte k **oběma** rodičům staví na principu sdílené, či tzv. **ekvivalentní péče**. **Sdílené rodičovství není vyjádřeno poměrem času, které je dítě, s tím, kterým rodičem, ale fyzickou, emocionální a sociální přítomností (dostupností) obou rodičů (případně dalších blízkých osob) v životě dítěte**. Program Sdíleného rodičovství je postaven na tom, aby rodiče přizpůsobili uspořádání péče o děti potřebám svých dětí, nikoliv, aby se děti přizpůsobovaly plánům a potřebám svých rodičů! Děti si nevybraly, jakým rodičům se narodí, ani se nerozhodly, že ukončí společné rodinné soužití. Proto by jim měla být dána možnost, aby v případě rozpadu rodiny byl jejich život co možná nejméně zasažen rodičovskými neshodami.

Parametry sdílené péče

- Oba rodiče jsou pro dítě fyzicky, emocionálně a sociálně dostupní v situacích, kdy je dítě potřebuje (přímo, či nepřímo prostřednictvím telefonu, e-mailu, Skype atp.).
- Uspořádání péče umožňuje dostatečnou frekvenci a délku kontaktů dítěte s oběma rodiči, jejich přirozenými rolami i širším sociálním prostředím.
- Uspořádání péče umožňuje, aby se oba rodiče podíleli na běžném životě dítěte a zažívali s ním běžné životní situace (volný čas, nemoc, školní povinnosti atp.).
- Uspořádání péče zajišťuje předvídatelnost v životě dítěte, a to jak v jeho každodennosti, tak v rozhodování o zásadních otázkách. Předvídatelnost a stabilita uspořádání péče snižuje nejistotu dítěte, ale rovněž tak prostor pro jeho manipulativní nebo jinak problematické chování.
- Uspořádání péče snižuje potenciál konfliktu mezi rodiči.

Bez ohledu na to, zda jsou děti svěřeny do péče jednoho rodiče, nebo společné či střídavé péče, děti potřebují, aby nežily ve dvou oddělených světech, ale aby jim zůstal jeden psychosociální prostor, který sdílí s oběma svými rodiči. Potřebují, aby rodiče brali ohledy na potřeby, emoce a vztahy dítěte, nikoliv naopak. Dítě se potřebuje u obou rodičů **cítit** doma, nikoliv jako na návštěvě (byť v jednotlivých prostředích nemusí trávit stejný podíl **času**).

Program Sdíleného rodičovství se skládá ze dvou základních modulů, pro které jsou vytvořeny samostatné metodiky a pomůcky. Jedná se o:

- **Edukativní program Sdíleného rodičovství**
 - › Individuální edukace (prostřednictvím osvětových materiálů, osobního strukturovaného pohovoru)
 - › Skupinová edukace (prostřednictvím společného vzdělávacího programu pro více rodičů – se standardizovanou powerpointovou prezentací a manuálem pro lektory)
 - › Distanční edukace v mimořádných situacích (webinář)
- **Rodičovské plány**
 - › Osvětové materiály pro rodiče podporující vypracování rodičovského plánu bez přímé intervence podpůrných služeb
 - › Přímá poradenská práce s rodiči při tvorbě rodičovského plánu

Edukace

Edukací se rozumí strukturované a systematizované poskytování na vědeckých důkazech založené informace umožňující rozvádějícím se rodičům plně převzít odpovědnost za budoucí rodinné uspořádání. Edukace využívaná v rámci metody Sdíleného rodičovství je vždy založena na koordinované interdisciplinární spolupráci daného soudního okrsku (opatrovnický úsek okresního soudu, OSPOD, poskytovatelé odborné pomoci). **Standardizovaný postup zajišťuje, že oba rodiče mají férový a rovnocenný přístup ke stejným informacím**. A byť se na některé pracoviště obrátí rodiče samostatně, nezískávají tím žádnou výhodu či „náskok“ v rámci soudního řízení.

Metoda Sdíleného rodičovství poskytuje všem jednotlivým interdisciplinárním týmům základní informační matice, které mohou pro tuto fázi spolupráce s rodiči využít.

Skupinový edukační program Sdíleného rodičovství je určen rodičům v situaci rozpadu jejich partnerského/manželského vztahu, ve kterém vychovávali/vychovávají nezletilé dítě či děti. V případě potřeby se kurzu mohou účastnit i prarodiče, či noví partneři rodičů, jestliže emocionální zátěž nebo konflikty těchto osob ovlivňují péči o děti. Program mohou rodiny využít na svou žádost nebo na doporučení či z rozhodnutí OSPOD či soudu.

Kurz je veden tak, aby reagoval na potřeby rodičů bez toho, že by detailně řešil situaci jednotlivých účastníků. Poradce programu Sdíleného rodičovství demonstruje svou nestrannost v rodičovském sporu (nejedná se o program určený k řešení partnerských potíží v situaci rozpadu rodičovského vztahu). Ale ve všech situacích se snaží účastníkům kurzu ukázat, jak danou situaci mohou vnímat jejich děti, jak ovlivňuje jejich chování a jak mohou rodiče svým chováním či přístupem dětem prospívat nebo naopak ubližovat. Základním těžištěm práce je předávání informací od kvalifikovaného poradce směrem k rodičům. Smyslem programu je edukace a orientace v situaci, v níž se nachází děti účastníků, nikoliv poskytování individuální nebo skupinové terapeutické podpory či svépomocných služeb. Poradce programu Sdíleného rodičovství je v roli lektora, nikoliv terapeuta, tomu odpovídá i způsob vedení skupiny a zvolené metody (přednáška s powerpointovou prezentací).

Kurz je realizován v jednom dni, v rozsahu max. 1,5 hodiny v odpoledních hodinách. Nejčastěji ve frekvenci 1x za 14 dní na daném pracovišti. Kurz není koncipován jako skupinová terapie, jsou pro jeho pořádání vhodné zasedací či školicí místnosti, kde není předem dán zasedací pořádek. **V rámci projektu Sdíleného rodičovství je pro všechny lektory připravená powerpointová prezentace, která zaručuje standardizovaný přístup všech lektorů** (jak v případě, kdy každý z rodičů využije jiný termín kurzu, nebo se na lektorování v rámci jedné organizace střídá více lektorů). Rodiče a další rodinní příslušníci (např. noví partneři rodičů,) mohou a nemusí být přijímáni do stejného běhu kurzu. Nevylučuje se ani účast advokátů. Záleží na kapacitě a četnosti kurzů a preferencích rodin. Pro účely soudního řízení postačí jen podpis rodičů na prezenční listině, případně potvrzení o účasti na kurzu (rodiče si mohou přinést předvyplněný formulář, který jim lektor pouze osvědčí).

Z pilotní realizace projektu Sdíleného rodičovství se jako dobrá praxe jeví intenzivní zapojení příslušného okresního soudu. Edukace není nabízena jako osvěta či přednáška poradny, ale jako **služba soudu**, prostřednictvím, které rodiče lépe pochopí, jak nejlépe naplňovat svou rodičovskou odpovědnost. Přičemž samotnou edukaci pak pro soud zajišťují proškolení externí pracovníci. Pokud není možné z technických, organizačních či jiných regionálních důvodů edukace pořádat přímo v budově soudu či za účasti soudce či jiného soudního pracovníka, je vhodné zvažovat, jak tento důležitý princip do pořádání edukace zapracovat.

Rodičovský plán

Rodičovský plán je většinou písemnou dohodou rodičů týkající se základních oblastí života dítěte (bydliště, vzdělávání, zdravotní péče), jakožto i způsobu naplnění sdílené rodičovské odpovědnosti v situaci rozpadu rodičovského vztahu (sdílení informací a rozhodování, budování a udržování kontaktu s druhým rodičem a dalšími blízkými osobami, výchovný styl). Rodičovský plán primárně nezahrnuje dohodu týkající se výživného. V rámci zpracování rodičovského plánu si však rodiče mohou vyjasnit kategorie jednotlivých výdajů (běžné a mimořádné výdaje), ale i způsob, jak budou o těchto výdajích rozhodovat (např. nejprve se rodiče musí shodnout na účasti jejich dítěte na školním lyžařském kurzu a následně použijí dohodnutý postup pro úhradu daného výdaje).

Rodičovské plány mohou rodiče zpracovávat sami na základě edukace, případně mohou pro jejich vytvoření využít podpůrných služeb poskytovaných poradci, mediátory. Důležitým aspektem činnosti těchto odborníků je rodičům objasňovat vývojové potřeby dětí a jejich percepce rozpadu

rodičovského vztahu. Dále poskytují konkrétní metodickou podporu rodičům při zapojování dětí do tvorby rodičovského plánu. V případě potřeby mohou poskytovat i výchovné poradenství rodičům, jak nejlépe pomoci dětem adaptovat se na jejich novou životní situaci. Ve výjimečných případech mohou pracovat i s dětmi, ale primárně se snaží mobilizovat dovednosti a kompetence samotných rodičů.

V českém právním řádu je možné rodičovské plány používat jako pomůcku pro rodiče v situaci rozpadu rodičovského vztahu (může je používat přímo soudce, sociální pracovník, poradenský pracovník poskytovatele odborné péče, ale i advokát či mediátor). Rodičovský plán pomáhá představit jednotlivé oblasti rodičovské odpovědnosti, ve kterých musí rodiče hledat shodu i v případě, že se jejich rodičovský vztah se rozpadl. Zaměřuje se především na každodenní život dítěte a rodičů. Rodičům umožní vytvořit pravidla vzájemné komunikace i způsob, jak řešit případné neshody či rozdílný pohled na rozhodování v záležitostech jejich dítěte. Srozumitelnost, předvídatelnost a přirozená flexibilita rodičovských plánů snižuje rizika jednostranných a nečekaných rozhodnutí jednoho z rodičů. Je také účinným nástrojem toho, jak předcházet konfliktům vyplývajícím z rozdílných očekávání každého z rodičů zejména v oblasti komunikace. Rodičovské plány směřují rodiče od hledání krátkodobých ad hoc řešení, k trvalému rodičovskému komunikačnímu stylu, který umožní prospívání dítěte po celou dobu jeho dětství.

Rodičovské plány mají mnoho výhod:

- Stanoví konkrétní a praktické postupy pro řešení každodenních situací.
- Mohou být individuálně reagovat na potřeby zájmy a možnosti dětí i jejich rodičů
- Mají v sobě zabudovaný prvek pravidelné revize i řešení případných názorových rozdílů rodičů, či rodičů a dětí.
- Mohou být pro soud zdrojem informací o tom, jak rodiče nejen deklarativně, ale i fakticky přistupují k rodičovské odpovědnosti a jak jsou schopni/ochotni zohledňovat nejlepší zájem dítěte.

Rodičovské plány mohou mít formálně různou podobu, která odpovídá potřebám a komunikačnímu stylu jednotlivých rodičů. Některé rodičovské plány mají charakter jednoduchého formuláře/smlouvy, který si rodiče sami vyplní. Jiné formulářové typy rodičovských plánů, mohou v doprovodném manuálu pro rodiče obsahovat i příklady, jak mohou být jednotlivé oblasti zpracovány. Např. jsou uvedeny různé způsoby předávání dítěte mezi rodiči, doplněná o odborná doporučení s ohledem na věk dítěte nebo uvedením pro a proti jednotlivých forem. Případně si rodiče mohou pročíst vzorové rodičovské plány pro děti v různých věkových obdobích, vzdálenostech bydlišť rodičů, atp. Vzory pro vyplnění rodičovských plánů by měly zohledňovat individuální možnosti a potřeby rodičů (různé jazykové mutace, možnost vyplnění rodičovského plánu v el. podobě i ručně, atp.).

Jiné modely tvorby rodičovských plánů jsou spíše souhrnem strukturovaných otázek, na které by rodiče měli najít odpovědi, aniž by byl předem definován formulář pro jejich sepsání. Odpovědi na klíčové otázky jsou pak zaznamenány ve formě smluvního ujednání. (Příklady otázek: Kde žije dítě doposud? Bude se s rozpadem vašeho rodičovského vztahu měnit místo bydliště dítěte? Bude se změnou místa bydliště spojena i změna školy? Lékaře? Volnočasových aktivit? Již jste s dítětem o této situaci hovořili? Znáte názor dítěte?)

Program podpory tvorby rodičovství se skládá maximálně ze 3 setkání. V situaci, kdy rodiče využijí program pro revizi již existujícího rodičovského plánu, postačí k tomuto 1–2 konzultace. Rozestupy mezi jednotlivými konzultacemi by měly být 7–10 dní, tzn. nejzazší termín pro dokončení plánu sdíleného rodičovství je 1 měsíc. Termíny jednotlivých konzultací jsou domlouvány hned na prvním setkání a zaznamenány do kontraktu, aby se předešlo prodlužováním celkové doby zpracování plánu omlouváním rodičů nebo nedostatečnou kapacitou poradce.

V případě, že rodiče nenajdou shodu na rodičovském plánu (nebo se jeden z nich nedostavuje na dohodnuté termíny konzultací), je jen na rodičích, zda soudu předloží každý svou verzi

rodičovského plánu. Soud pak může rodičům doporučit ještě další služby (mediace), nebo rozhodne ve věci samé. Poradce Sdíleného rodičovství soudu nepřekládá žádné informace o průběhu uskutečněných konzultací ani účasti jednotlivých rodičů, v tomto je plně přenesena odpovědnost na samotné rodiče, kteří mají soudu osvědčit své kompetence. Poradce je povinen soud informovat pouze o skutečnostech, které nasvědčují tomu, že intenzita rodičovského konfliktu dosahuje forem fyzického či psychického týrání dítěte, případně jeho zanedbávání.

Zdroje:

Pemová, T., Ptáček, R.: Sdílené rodičovství . Metodika pro odborníky. NIDAR. 2020. Dostupné z: <https://sdilenerodicovstvi.cz/files/Metodika-odbornic-onlineISBN-ochrana-web.pdf>

Pemová, T., Ptáček, R.: Sdílené rodičovství. NIDAR. 2020. Dostupné z: <https://sdilenerodicovstvi.cz/files/Manaul-rodice-onlineISBN-web.pdf>

Pemová, T., Ptáček, R.: Závěrečná evaluační zpráva projektu Sdílené rodičovství. NIDAR. 2022. Dostupné z: <https://www.nidar.cz/aktuality>

Mgr. Dagmar Kubičková,
vedoucí OSPOD Městské části Praha 8

EDUKACE RODIČŮ ORGÁNEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)

Rámcem činnosti OSPOD je daný zákonem č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále ZSPOD). Jakkoli zákon určuje rozsah působení veřejného orgánu směrem k ochraně zájmů nezletilého dítěte je zřejmé, že v celém svém pojetí předpokládá spolupráci a působení OSPOD s rodiči a na rodiče. Jsou to totiž právě oni, kdo odpovídají za zdárný vývoj jejich dítěte a kdo má také právo o nich rozhodovat a usměrňovat jejich život činnostmi, kterým souhrnně říkáme výchova.

Nikdo rodiče nemůže nahradit, nikdo nemá a nebude mít k dítěti stejný vztah, jako rodič.

Je logické, že k tomu, aby rodič mohl postupovat ve svém rodičovském úsilí co nejlépe a ve prospěch vlastního dítěte (což je přáním každého standardního rodiče), je důležité a pochopitelné, aby měl ke svému rodičovství dostatek informací a případné podpory.

Na to ZSPOD pamatuje, když říká, že OSPOD pomáhá rodičům při řešení problémů vzniklých v souvislosti s péčí o dítě, že poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství, že pořádá v rámci poradenské činnosti i přednášky a kurzy¹. Jaká jiná základní metoda by se v naplňování výše uvedených tezí nabízela více, nežli profesionální edukace.

K dotazu, zda OSPODy využívají metody edukace, by se pravděpodobně vázala obecná odpověď, že edukace je na OSPODech využívána hojně. Podstatnou otázkou však je, jak je pojem profesionální edukace chápán.

Pro účely OSPOD chápu edukaci jako:

- Předávání potřebných informací
- Informace v tomto případě chápu jako nástroj podpory
- Ověření porozumění sdíleného

Správná edukace má dvě strany mince:

- Předání informací
- Přijetí neboli porozumění

Bez jednoho není druhé a jedno samo o sobě není profesionální edukací.

Pro porozumění je podstatné znát cílovou skupinu, aby obě části, do sebe zapadly.

Cílová skupina rozcházejících se rodičů

Věnujeme-li se edukaci v případech rozpadu rodiny, je třeba si uvědomit, že hovoříme v naprosté většině z funkčními rodiči, kteří až doposud rozhodovali o svých dětech kompetentně a potřebují aktuálně toliko informace proto, aby tak mohli činit i nadále.

Rodiče v rozchodu se nacházejí v naprosto nových životních situacích, které jim způsobují značné emoční pnutí, od zklamání, přes zlost ... až po skutečné obavy z budoucnosti a ztráty nejbližších osob.

Aby mohli co nejdříve obnovit své kompetence, což je po nich všemi nejvíce požadováno, musí dostat informace a své situaci porozumět. Musí si ověřit své vlastní postavení, možnosti... Čím dříve obdrží kompetentní rodič potřebné množství informací, tím dříve se kompetentně začne chovat.

Cílem nás všech je mít rodiče, kteří jsou schopní určovat i nadále život svého dítěte ve vzájemné shodě a kooperaci. Naopak není cílem zneschopnit rodiče a uměle určovat jejich budoucí život a životy jejich dětí.

Z výše uvedeného je zřejmé, že:

Edukace a OSPOD patří dohromady. Je však nanejvýš nutné, aby pracovníci OSPOD byli schopní předávat informace kvalitně a srozumitelně neboli profesionálně.

Zásady profesionální edukace na OSPOD:

- srozumitelnost
- objektivita
- důvěryhodnost
- transparentnost
- včasnost
- udržení vlastní role

Výhody edukace na OSPOD:

- Zákonná povinnost
- Včasnost
- Odbornost a všeobecný přehled
- Často vykonává fci kolizního opatrovníka a ví, jak bude soudní řízení probíhat
- Respekt zúčastněných k veřejné instituci (rodiče se mnohdy na OSPOD poprvé začnou bavit o společném problému)

Limity instituce OSPOD obecně v edukaci:

- Obava zúčastněných z veřejné instituce
- Často vykonává funkci kolizního opatrovníka, což může ovlivnit dovednost udržení vlastní role
- Svádí k očerňování jednoho rodiče druhým za účelem získání vlastní výhody v soudním řízení
- OSPODy mají tendenci k hodnocení péče

Nejčastější osobní limity nejen pracovníků OSPOD při edukaci:

- všeobecnost, fádnost, osobní nejistota
- tendenčnost, selekce informací
- informace jsou sdělované každému rodiči jindy a jinde a dochází k překrucování sděleného, z toho plynou další problémy a konflikty
- informace jsou podávány postupně, až jako reakce na vzniklé problémy
- edukující neudrží svoji roli a stane se součástí rodičovského konfliktu
- rezignuje na motto „informace = podpora“ a zvolí formu „poučování“ ve smyslu co by měli rodiče činit, čímž mnohdy nevědomky přebírá na sebe rodičovskou odpovědnost

OSPOD Praha 8, na kterém pracuji považuje profesionální edukaci rodičů za jednu z nejdůležitějších fází práce s rodiči v případech rozpadu rodiny. Ověřujeme si však, že velmi efektivně funguje podobný styl práce i v dalších případech, které OSPOD v rámci ochrany dětí řeší.

OSPOD P8 edukuje:

- **Včas** – má vypracované listiny a edukační a materiály, které rodičům zasílá vždy před edukační schůzkou. Rodiče si mohou již předem uspořádat myšlenky, připravit si dotazy a vlastní vyjádření. Rodiče z materiálů a zasláných informací pochopí, co bude předmětem jednání a edukace.
- **Transparentně** – OSPOD P8 provádí edukaci vždy k oběma rodičům současně, a to jak v podobě písemné, tak i osobní
- **Ve dvou** – při osobním jednání jsou přítomní rodiče (případně jejich advokáti) a dva pracovníci OSPOD. Sdělování „dvěma“ pracovníky má dvakrát větší šanci na porozumění a pochopení sdělených informací. (při naslouchání nás ovlivňují např. i osobními sympatiemi, tón hlasu, způsob vyjadřování)
- **Rodiče si mohou vybrat, zda u edukační schůzky chtějí mít své právní zástupce** – se svými advokáty se rodiče cítí být jistější a bezpečnější, což zvyšuje pravděpodobnost pochopení a „uslyšení“ podávaných informací.
- **Edukace je časově ohraničena** – rodiče předem znají časovou dotaci a z edukačního plánu vědí, že edukační schůzky lze opakovat jen v případě, že mají význam pro posunutí ve věci. (například když je OSPOD i kolizním opatrovníkem, sděluje rodičům na další edukační schůzce závěry z jeho osobního kontaktu s dítětem). Opakování schůzek s předáváním stejných informací je bezpředmětné a dříve nebo později slouží jedině ke konfrontacím nejen mezi rodiči.

Přesto, že OSPOD P8 se profesionální a řízené edukaci věnuje od roku 2017 a dovoluji si tvrdit, že profesionální edukaci ve většině pracovníci OSPOD P8 ovládají, uvítali bychom i možnost **účasti klientů OSPOD na edukacích prováděných nezávislým pracovištěm**. Pokud by OSPOD vykonával kolizní opatrovnictví, účastnil by se edukace klidně spolu s rodiči. Podobný postup má OSPOD P8 již vyzkoušený v případech, kdy edukační schůzky nejsou dostačující a ukáže se, že rodiče potřebují odbornou podporu. V takovém případě oslovuje OSPOD P8 nejčastěji poradny zaměřující se na mezilidské vztahy a na úvodní schůzku přicházejí společně s rodiči. Taková spolupráce je výhodná pro odborné pracoviště, které se rychleji zorientuje a je snadné tzv. „vydefinování zakázky“, pro kolizního opatrovníka – OSPOD, který se může přímo do komunikace zapojit a edukaci přizpůsobit konkrétní situaci kterou na rozdíl od odborníka zná a konečně nejvíce pro rodiče, protože se jim

dostane rychlé, nezávislé a odborně podané edukační podpory, případně i podstatných osobních podpůrných doporučení.

V závěru bych chtěla vyzdvihnout důležitou úlohu kvalitní profesionální edukace, která není samozřejmá a vyžaduje znalosti, i osobnostní talent. Sama pro sebe jsem si udělala minimální statistický vzhled do případů na OSPOD P8. Během 3 měsíců bylo rozsouzeno 158 případů. Z toho 128 prošlo profesionální edukací, 30 případů prošlo klasickým způsobem. Ze 128 případů bylo uzavřeno 93 dohod a 35 bylo autoritativně rozhodnuto. Z 30 klasických případů bylo dohod 16, nicméně celkem 12 odvolání do autoritativních rozsudků, zatímco z předchozích 35 autoritativních rozsudků, kde rodiče prošli profesionální edukací, bylo jediné odvolání. Z toho jasně plyne, že i když soud nerozhodl tak, jak si rodič přál, rozhodnutí bylo respektováno, protože rodič věděl a rozuměl tomu, proč soud postupoval způsobem, který popsals v rozhodnutí.

Je zřejmé že: **„jedině se správnými informacemi můžeme činit správná rozhodnutí“**.

**Bc. Ivana Řezáčová Filipová,
mediátorka****VYUŽITÍ A PŘÍNOS EDUKACE RODIČŮ V MEDIACI****Co je mediace**

Mediace je jiná možnost řešení konfliktů. Má svou strukturu a pravidla. Pomáhá přesně definovat cíle. Je neformální a rodiči velmi dobře přijímána. Mediátor při ní působí jako nezávislá a nezaujatá osoba podporující klienty v hledání pro ně toho nejlepšího řešení.

Využití mediace

Mediace poslouží jako dobrý způsob při řešení rodičovských konfliktů. Má nástroje, které napomáhají dojít k řešení smírnou cestou. Dává rodičům možnost nadhledu a tím i možnost vidět vše v mnohem reálnějším světle. Tím, že mediátor dává oběma stranám velký čas a prostor, může v dostatečné míře také ošetřit jejich emoce a zaoblit zostřené hrany. Rodiče tím docházejí ke zklidnění a jsou lépe schopni racionálního uvažování o konkrétních potřebách jak svých, tak především jejich dětí. Protože jak všichni dobře víme, v konfliktu rodičů se mnoho mluví o potřebách dětí, ale reálně rodiče především ošetřují potřeby své. A až poté, když jsou tyto dostatečně vyslyšeny, zpracovány a ošetřeny, jsou schopni a ochotni začít řešit potřeby dětí.

Co rozvod znamená v psychice dítěte

Důležitou součástí informovanosti rodičů, je oblast psychiky jejich dětí. Nechat je nahlédnout do toho, co v rozvodu prožívají. Jak se cítí a co by jim možná řekly, kdyby mohly. Co dětem prospívá a jak oni, jako rodiče svým chováním a přístupem k rozvodu mohou přispět k pohodě, nebo naopak devastaci jejich duševního zdraví. Že oni jsou jejich učiteli, a oni jim dávají vzor jejich budoucího

chování a přístupu k nelehkým životním situacím, které je bezesporu budou v jejich vlastních životech provázet. Že oni jim dávají míru porozumění a pokory k životu.

Co rozvod znamená v psychice rodiče

A když už jsme v rovině informovanosti rodičů o psychické pohodě a nepohodě dětí, není možné opomenout psychickou pohodu rodičů, protože jak je již zmíněno výše, o rodiče tady jde především. Psychická pohoda rodiče, rovná se psychická pohoda dítěte. Pokud já, jako mediátor připustím a otevřeně mluvím o psychickém náporu na rodiče, kterým každý rozvod bezesporu je, mohou předpokládat, že mám rodiče do značné míry na své straně. Oni dobře vědí, že by měli především myslet na své děti, ale pokud je rodič v tak obrovských emocích jako mnohdy rozvádějící se rodiče jsou, je pro ně velmi těžké zůstat v racionální sféře uvažování a přistupovat k nastalé situaci s „chladnou hlavou“.

Rodiče potřebují, k navrácení z jejich vysoce emočního uvažování, zpět do reálného vědět, že nejsou divní. Že to, co prožívají, neprožívají sami, a že existuje možnost řešení. U určitého procenta klientů se může jednat o ztrátu výjimečnosti, která jim ve skutečnosti vyhovuje a v takových případech to nebude fungovat. Těch ale není tolik. Většinou jde o pocit zoufalství, že nejsou schopni sami celou věc vyřešit, že selhali. Pokud při mediaci slyší, že to, jak se chovají, je do určité míry normální, že nejsou jediní, a že to není navždy, jejich přístup se většinou značně mění.

Na co se rodiče nejčastěji ptají:

- Co vše je ještě čeká?
- Kam ještě budou muset?
- Kam budou muset jejich děti?
- Jaké jsou formy péče a co z které z nich vyplývá?
- Zda se danou péčí změní jejich práva a povinnosti?
- Jak se u konkrétní péče vypočítává výživné?
- Na co vůbec mají obecně nárok?
- A co naopak, i když se jim to nelíbí budou muset připustit?

Na co se rodiče neptají, ale měli by vědět:

- Jak jejich chování působí na jejich děti.
- Jak jejich chování působí na ně samotné.
- Jak dítě, které nemá možnost dostatečně, nebo dokonce vůbec poznat svého rodiče, nemá v budoucnu možnost poznat samo sebe.
- Že vytvářením negativního obrazu druhého rodiče, vytvářím dítěti negativní obraz a pochyby o něm samotném.
- Jaké důsledky jejich přístup k rozvodu může mít.
- Jaké naopak mají možnosti řešení.
- Že jsou „normální“.

Přínos edukace pro mediaci

Mediátor, dříve, než začne mediovat, musí rodičům předat mnoho informací. Dá se ale předpokládat, že rodiče, kteří projdou obecnou edukací, budou, již před zahájením samotné mediace, dobře zorientováni v systému, ve kterém se v rámci rozvodu nacházejí. Budou znát lépe své možnosti. Znáť odpovědi na většinu svých otázek. I přesto, že je pravděpodobné, že rodičům některé otázky zůstanou, nebo je bude potřeba podrobněji dovysvětlit je zřejmé, že by v této oblasti odpadlo velké množství práce a času, který tomuto mediátor musí věnovat na úkor přímé mediaci.

Závěr

Z edukace by rodiče měli přijít s reálnou vizí, jak jejich konkrétní situaci řešit. A slovo reálnou, je více než důležité, protože představu a vizi, mají rodiče vždy, jen její uskutečnitelnost se liší.

Nevadí, když každý z rodičů, má odlišnou. Od toho je pak už mediátor, aby jim jejich konkrétní vize a představy propojil.

**PhDr. et Mgr. Petra Broklová Vlčková,
Bateau z.s.**

CENTRUM PRO SPECIALIZOVANOU POMOC DĚTEM V KRIZI A PODPORU RODINY

Skupinové edukace rodičů v situaci rozpadu rodiny realizujeme v Bateau z.s. – Centru pro specializovanou pomoc dětem v krizi a podporu rodiny v Ústí nad Labem od roku 2018. Navzdory motivaci a laskavému sdílení okresního soudu v Mostě jsem měla v počátku obavy – že bude skupina rozcházejících se rodičů příliš „těžká“, rezistentní nebo odmítající, že nebudeme schopni naplnit naše sice bohublé, ale možná nereálné cíle. Ty se, naštěstí, nenaplnily. Brzy jsem si uvědomila, že vyvstávaly především z nutnosti změnit dosavadní zvyklosti. Nezasťírám, že by se občas, především v první fázi setkání, nedala atmosféra „krájet“. Netvrdím ani, že na sebe žádný rodičovský pár nekřičel přes ostatní přísedící nebo nebyla přítomnost bývalého partnera/partnerky spouštěčem silných emocionálních reakcí. Na druhé straně ale jednoznačně převažuje pozitivní zkušenost – upřímný zájem v podobě nepřetržitého (nejméně) devadesátiminutového upřeného pohledu rodičů, někdy slzy dojetí, úlevný smích, bystré reflexe, humor. Především však došlo k úbytku práce pro mediátory, terapeuty a psychology naší služby a k podpoře jejich práce v případě, že rodiče „pokračovali dál“.

Do edukace se k nám dostávají rodiče nejčastěji na doporučení OSPOD či na základě soudního nařízení. Často ji ale také využívají rodiče, kteří rozchod zvažují, anebo naopak rodiče, kteří jej mají za sebou, ale nachází se v situaci narušených a konfliktem zatížených vztahů. Buď jak buď, přicházejí rodiče v životní krizi. S ohledem na to se snažíme posluchače nejenom informovat, ale také je stabilizovat a podpořit, legitimizovat jejich prožívání či prožívání jejich protějšků, sejmout z nich pocity studu. Naší snaze napomáhá rodinné prostředí poradny, vzájemná blízkost s posluchači, kteří s lektory sedí u jednoho stolu v maximálním počtu 10, a přítomnost dvou lektorů, kteří citlivě vnímají neverbální komunikaci posluchačů a snaží se jejich reakcím přizpůsobit intenzitu a obsah přednesu, aniž by redukovali nebo měnili strukturu.

V nastaveném uspořádání, kde není prostor pro individuální příběhy, spatřujeme – ve srovnání s individuálním typem podpory – řadu výhod. Například jednostranný příjem informací pomáhá k větší koncentraci posluchačů – posluchači neodklání pozornost k formulaci odpovědi, nesoustředí se na obrannou reakci a necítí se přímo konfrontováni a možnou změnu postoje oprávněně považují za vlastní rozhodnutí, nikoli za podřízení se instrukcím z vnějšího prostředí.

Oproti individuální podpoře ale nelze očekávat ošetření specifických potřeb rodičů, pro které nejsou obecné teze dostačující.

Již jsem zmínila, že díky zavedení skupinové edukace do portfolia služeb došlo k snížení poptávky mediace a tudíž získání většího mediačního prostoru pro náročné rodinné situace. Nejen ale to. Mediace v oblasti opatrovnických sporů je cenným nástrojem, její úspěšnost však závisí na řadě proměnných, např. právě na připravenosti rodičů. Řada rodičů má vůli domluvit se, jejich spor spočívá v rozdílných názorech na potřeby jejich dětí, na možnosti řešení situace a možné dopady plánovaného nastavení. Mediátor však z hlediska své role neposkytuje poradenství a nevyjadřuje preference ani nesouhlas.

Ideálním cílem skupinové edukace (stejně jako ostatních uváděných nástrojů) je pomoci rodičům ukončit spor a podpořit cestu ke kooperujícímu rodičovství (chcete-li sdílenému rodičovství, vzájemně se podporujícímu rodičovství, rodičovské koalici, rodičovské alianci). V praxi ale spatřujeme i řadu rodiči dosažených dílčích změn, především na úrovni každodenního chování k dítěti nebo v jejich snaze o sebenáhled a seberegulaci. Účast rodičů tak vnímáme jako účelnou, zúročenou snahu všech aktérů, a to i v případě, že daný rodičovský pár nárokuje další práci a nedošlo k urychlení řešení.

Závěrem si dovoluji touto cestou poděkovat milým kolegyním z partnerských organizací Prosapia, z.ú. a Poradna pro mezilidské vztahy v Ústí nad Labem, které nám byly v počátku velikou oporou při personálním zajištění a obsahovém obohacení prvotního konceptu. Jmenovitě paní Ivetě Prouskové a Lence Štréblové. A Martinu Benešovi z Okresního soudu v Mostě za mnoho živých diskusí a zásadní motivaci.